United International Journal of Multidisciplinary Research (UIJMR)

An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal

ISSN: 3048-6726 www.uijmr.in Impact Factor: 6.934 (SJIF) Vol-3,Issue-2 ;April, May & June),2026

వేమన శతక సాహిత్యం - సమాజిక స్పృహ

రత్నాకరం వి.హెచ్.ఎల్. రాజు,

తెలుగు ఉపాధ్యాయులు,పెదకూరపాడు,ఉన్నత పాఠశాల,పల్నాడు జిల్లా,ఆంధ్రప్రదేశ్.

చరవాణి : 7013749561

Article Received:18-05-2025 Article Modified:20-06-2026

Article Accepted:22-06-2026 Article Published:24-06-2026

DOI:10.37854/UIJMR.2026.3.2.141

ఉపోద్ఘాతం

తెలుగు సాహిత్యంలో శతక ప్రక్రియది ఒక ప్రత్యేకమైన పద్ధతి. శతక సాహిత్యం దాదాపు 12వ శతాబ్దం నుండి నేటి ఆధునిక యుగం దాకా కవులను ఆకర్షిస్తున్న ఏకైక ప్రక్రియ శతక సాహిత్యం. తెలుగు శతకం శాఖలుగా విస్తరిల్లి స్వరూపంలోనూ, స్వభావంలోనూ ఎంతో మార్పు చెందింది. భారతీయ భాషల్లో ఎందులోనూ శతక ప్రక్రియ తెలుగులోలాగా బహుముఖ వికాసాన్ని పొంది వైశిష్ట్యం పొందలేదు. నేటికీ ఏ మూలనో ఒకచోట శతకం వెలువడుతూనే వుంది. సజీవ స్రవంతి వలె అవిచ్ఛిన్నంగా సాగుతూ వస్తున్నది శతకమే అని శతక సాహిత్యం పై పరిశోధన చేసిన ఆచార్య కె. గోపాలకృష్ణ రావు అంచనా వేశారు.

పరిచయం

భగవంతుడు సృష్టించిన సమస్త జీవరాసులలో మానవజన్మ మహోన్నతమైంది. దేవుడు మనిషికి ఇచ్చిన వరం ఆలోచన శక్తి. మానవుడు తన మేధస్సుతో అనేక అద్భుతాలు సాధిస్తూ ముందుకు సాగుతున్నాడు. అనాగరికుడిగా జీవించిన ఆదిమ మానవుడు క్రమంగా నాగరిక ప్రపంచాన్ని సృష్టించుకున్నాడు. పదిమందితో కలిసి సంఘజీవి అయ్యాడు. ఈ సంఘ జీవనంలో వ్యక్తుల ఔన్నత్యాన్ని పెంచడానికి ధర్మం, న్యాయం, సత్యం, నీతి, నిజాయితీ మొదలైన సుగుణాలు మనిషిలో పెంపొందించడానికి కొన్ని మంచి సంప్రదాయాలను ప్రవేశపెట్టారు వీటినే సదాచారాలంటారు. వీటికి భిన్నమైనవి దురాచారాలు ఈ దురాచారాల నిర్మూలనకు చేసే ప్రయత్నాలను సంఘసంస్కరణలంటారు.

సంఘంలో ఉన్న దురాచారాలను రూపుమాపడానికి ఎందరో మహనీయులు కృషిచేశారు. అయితే వీరిలో ఒక్కొక్కరు ఒక్కో పంథాను అనుసరించారు. అటువంటి వారిలో వేమన కూడా వున్నారు. అయితే తమ బోధనల ద్వారా మధ్యయుగం నాటికి సంఘంలో ఉన్న దురాచారాలను నిరసిస్తూ సంఘాన్ని మేల్కొల్పే ప్రయత్నం చేసిన మహా పురుషుల్లో వేమన ఒకరు.

వేమన కాలంనాటి తెలుగు సమాజం అన్ని రకాల దురాచారాలతో కూళ్ళిపోయింది. వీర శైవ, వైష్ణవమత ద్వేషాలు ఆ మతగురువులు చేస్తున్న వంచన అంతగా ప్రజల అజ్ఞానం కొంతమంది బ్రాహ్మణుల యజ్ఞ యాగాల పేరిట చేస్తున్న దుర్మార్గాలు, మంత్ర తంత్రాలతో సమాజాన్ని పట్టిపీడిస్తున్న వర్ణ వ్యవస్థ వేమన కాలం నాటికీ ప్రత్యక్ష సత్యాలు. జాతి, కుల, మత, వర్ణ బేదరహిత నాగరిక సమాజ నిర్మాణం వేమన ధ్యేయం. అయితే పైన చెప్పినవన్నీ అతని ఆశయానికి అడ్డు తగులుతున్నాయని వాటిని

United International Journal of Multidisciplinary Research (UIJMR)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
ISSN: 3048-6726 www.uijmr.in Impact Factor: 6.934 (SJIF) Vol-3,Issue-2 ;April, May & June),2026

సమూలంగా నాశనం చేసి అభ్యుదయ సమాజ నిర్మాణ సాధనకు వేమన శంఖారావం పూరించాడు. భాషలో కొంత భేదమున్నను వేమన ధోరణిలోనే కులమత బేధాలను నిశితంగా విమర్శించారు. 12వ శతాబ్దమున మత ధార్మికమైన విప్లవ మూర్తి అయిన బసవేశ్వరుడు కుల మత విభేదరహిత నాగరిక సమాజ నిర్మాణమునకు బ్రహ్మాండమైన ఉద్యమమును లేవదీసెను. ఆ మహాపురుషుని కృషి ఫలితంగా కర్ణాటక సమాజంలో ఒక నూతన చైతన్యము వచ్చింది. మత సాంఘిక న్యాయం ఏర్పడెను.

వర్ణవ్యవస్థ - అస్పృశ్యత

మతంలో మూల తత్వానికి ఎప్పుడైతే దెబ్బ తగిలిందో అప్పుడది తత్వ రహితమైన మతంగా మాత్రమే నిలిచి కపట జీవిత విధానం ప్రారంభమైంది. అప్పటినుంచి చతుర్వర్ణాల నుండి వేరుపడి జాతులు, ఉపజాతులు ఉపోపజాతులుగా సృష్టించబడ్డాయి. బ్రాహ్మణులు మొదలు చండాలుర వరకు అందరూ తమకున్న ఒక జాతి కలదనుకొని సంతోషించిరి. చండాలురను బ్రాహ్మణులెంత దూరం నుంచి ఉంచబడినదో డొక్కల వారు అను అడవి జాతి వారిని నా చిన్నతనమందు చూసినాను అని రాళ్లపల్లి అనంత కృష్ణ శర్మగారు చెప్పారు.

మానవత్వ సాధనలో వేమనకు మొట్టమొదటి అవాంతరం వర్ణవ్యవస్థ. కులాల పుట్టుక గురించి మన ప్రాచీన గ్రంథాలలో అనేక రకరకాల కథలు చెప్పబడ్డాయి. వాటినన్నింటిలో అత్యంత ఎక్కువ ప్రచారంలో ఉన్నది పురుష సూక్తం లోనిది. చతుర్వర్ణాలు బ్రహ్మ నుండి బ్రహ్మ ముఖం నుండి భుజాల నుండి తొడల నుండి పాదాల నుండి ఉద్భవించారని చెప్పబడింది. విష్ణు మార్కండేయ పురాణాలలో మనిషి కులం ఒకేసారి పుట్టినట్లు వర్ణించబడింది. త్రేతాయుగం ద్వారా మనుషులు కులాలుగా చీలిపోలేదని వాయు పురాణం చెప్తున్నది. మహాభారతంలో జన్మత మనుషులలో కులాలు లేవని గుణాలు చేసే వృత్తులను బట్టి అవి ఏర్పడ్డాయని చెప్పబడింది.

Caste అనే పదం పోర్చుగీసు భాష నుండి తీసుకొని ఇండియాలోనే కులం అన్న పదానికి సమానార్థకంగా ఐరోపా పండితులు వాడటం ప్రారంభించారు. ఆంగ్ల నిఘంటువులు క్యాస్ట్ అన్న పదానికి A social class in India అన్న అర్థాన్నిస్తున్నాయి.

కులం అనే అర్థంలో సంస్కృతంలో వర్ణం అనే మాట వుంది. దీనికి రంగు అని అర్థం. బ్రాహ్మణుని ఒంటి రంగు నుండి ఇతరులరంగు గుర్తించడానికి ఈ పదం ప్రచారంలోకి వచ్చిందని దుబాయ్ రాశాడు. మహాభారతం శాంతిపురంలోని భృగు భరద్వాజ మహర్షులు జరిపే సంభాషణల్లో ఈ వర్ణ చర్చ వున్నది. భరద్వాజుని ప్రశ్నకు సమాధానం చెబుతూ భృగువు బ్రాహ్మణుల వర్ణం తెల్లదని క్షత్రియులు ఎర్రని వారిని వైశ్యులు పచ్చగా వుంటారని శూద్రులు నల్లని వారు సితరక్త పీత నీలములు అని చెప్పాడు.

అయితే ఈ వర్ణాలు ఏర్పడడానికి భృగువు కారణం చెప్పాడు. నిజానికి కులాలన్నీ వేరుగా లేవు బ్రహ్మ సృష్టిలో అందరూ బ్రాహ్మణులు వారి వారి వృత్తుల వల్ల వివిధ కులాలుగా విడిపోయారు. బ్రహ్మహిత కార్యాలకు దూరమై ఎర్రటి శరీర చాయతో క్షత్రియులుగా మారిపోయారు. వ్యవసాయంపై ఆసక్తి జనించి యజ్ఞ యాగాది కర్మలను నిర్లక్ష్యం చేసి వారందరూ వైశ్యులయ్యారు. ఇక విషయ వాంఛ పూరితులై అపరమార్గగాములై ఏ వృత్తిపడితే ఆ వృత్తిని స్వీకరించినవారు నిలబడిపోయి శూద్రులుగా

United International Journal of Multidisciplinary Research (UIJMR)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
ISSN: 3048-6726 www.uijmr.in Impact Factor: 6.934 (SJIF) Vol-3,Issue-2 ;April, May & June),2026

మారిపోయారు. ఇది భృగు వచనం నరక కులం నరకులం అనేక కులాలుగా ముక్కలై పోవడానికి కారణం చెప్పిన స్వతహాగా మానవులంతా ఒకటే అని భృగువు ప్రబోధించాడు.

వేమన కాలంలో కుల వ్యవస్థ చాలా బలంగా ఉండేది. వృత్తుల కారణంగా ఏర్పడిన కులాలు అనంతర కాలంలో ఘనీభవించి మానవుల మధ్య విభేధాలను శాశ్వతం చేశాయి. కులవృత్తులను త్యజించి ఇతర వృత్తులను చేపట్టేవారు ప్రబలిపోయారు. అధిక ధనార్జన చేయగలిగిన వృత్తుల వైపే జనులు మొగ్గుచూపారు. కులానికి కర్మను నిర్ణయించే శక్తి సన్నగిల్లిందని అటు కన్నడ దేశంలో కూడా వర్ణ వ్యవస్థ చాలా ప్రబలంగా ఉన్నట్లు సర్వజ్ఞుణి వచనాల ద్వారా తెలుస్తున్నది. సర్వజ్ఞుడు నాటి సమాజంలో వర్ణ వ్యవస్థను తన వచనాల ద్వారా తీవ్రంగా ఖండించాడు.

ఆధునిక సమాజంలో ఈ కుల వ్యవస్థ కొత్తదారి పట్టింది ఒక కులం వారు ఇతర కులాల వారిని తక్కువగా చూడటం తమ కులం వారే అన్ని విషయాల్లో ముందుండాలని ఆశపడటం తమ కులం వేరే కులం వారే ఉన్నత స్థానాల్లో ఉండాలని తమ కులం మాత్రమే అభివృద్ధి చెందాలనే భావనలు ఆధునిక వ్యవస్థలో రావడం ఒక వింత పరిణామంగా చెప్పవచ్చు.

వేమన సమానతను ప్రబోధించే ఉద్యమానికి సమకాలీన పరిస్థితుల దోహదమే కాకుండా ఆ వర్ణ వ్యవస్థలోని అమానుషత్వం అతనికి బాధను కలిగించింది. మనుషుల మధ్య హెచ్చుతగ్గులను నిర్ణయించి మానవ గౌరవాన్ని కించపరిచినవి కులాలే అన్నది వేమన అభిప్రాయం.

కులము హెచ్చుతగ్గు కొదవలు పనిలేదు
సానుజాతమయ్యె సకల కులము
హెచ్చుతగ్గు మాట లెట్లెరుంగ వచ్చు
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

భూమిపై ఉన్న ప్రజలందరూ ఒకే కుటుంబంలోని సభ్యుల వలె మత భేదాలు వదలి మనసులు కలిగి మమతలు పెంచి మెలగవలెను అని వేమన ఉపదేశం. మానవున్ని ఒక కులచట్రంలో బిగించి పెట్టడం వేమనకి నచ్చలేదు. మానవుడు తన సాంఘిక వర్ణం ఏదో ఒక దానిలోనే సభ్యుడై వుంటున్నాడు. కానీ తన జాతి మొత్తంలో ఒక స్వతంత్ర సభ్యునిగా ఉండలేకపోతున్నాడని వేమన గుర్తించాడు. ప్రాథమికంగా మానవుడనే గుర్తింపునకు కోల్పోయాడని వేమన వాపోయాడు. నైతిక ప్రమాణాల దృష్ట్యా వర్ణవ్యవస్థ సమర్థనీయం కాదని తేల్చి చెప్పాడు. జాతి ఐక్యతను ఇది భంగపరుస్తుందని హెచ్చరించాడు.

మనం నడిచే భూమి ఒకటే, తాగే నీరు ఒకటే, కాల్చు అగ్ని ఒకటై వుండగా మధ్యలో కులగోత్రాలు ఎక్కడివి అని వేమన సూటిగా హృదయం విప్పారున్నట్లుగా ప్రశ్నించాడు. వివేచనా రహితులు జ్ఞాన శూన్యులు మాత్రమే జాతి, కుల, మత భేదాలు పాటిస్తారని తెలిపారు. చాతుర్వర్ణాలకు వెలిగా పుట్టిన సాంఘిక ధర్మానికి అస్పృశ్యత చిహ్నమైంది. అస్పృశ్యుల జీవితాలు మానవ హైన్యానికి బేకరీ తార్కాణాలుగా చెప్పవచ్చు. అగ్రవర్ణాల వారు సంఘంలో అనుభవిస్తున్న తీరు అన్నిటికి దూరంగా ఉన్న అస్పృశ్య

United International Journal of Multidisciplinary Research (UIJMR)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
ISSN: 3048-6726 www.uijmr.in Impact Factor: 6.934 (SJIF) Vol-3,Issue-2 ;April, May & June),2026

దుస్థితి వేమన హృదయాన్ని గాయపరిచింది. వారి పట్ల అగ్రవర్ణాల ప్రవర్తన ఆయనలో క్రోధాగ్ని తర్కమనే ఆయుధాన్ని ఎత్తి పట్టుకొని వేమన వారి పక్షాన వాదించాడు.

మాలవాని నేల రక్త మహిలోన నిండింప
ఒడల రక్త మాంస యొకటి గాదె
వానిలోన వెలుగు వాని కులంబేది
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

ప్రవర్తన వల్లనే గాని జన్మ చేత ఎవడూ మాల కాడని వేమన నొక్కి వక్కాణించాడు. జాతి బేధాలను పాటించవద్దని తెలియజేశాడు.

బ్రాహ్మణులు

బ్రహ్మ వంశభవులు ప్రభలు లైవుండగా
నితర జాతులకును గతులు గలవే...
అని బ్రాహ్మణుల ఆదిక్యాన్ని వేమన గుర్తించాడు. వేరు జాతి వాడు విప్రుడు గాఢయా అని జాత్యహంకార భావం విపరీతమైంది.

"కులము హెచ్చుతగ్గు గొడవలు పనిలేదు" అనే ప్రశ్నలు అక్కడక్కడ బయలుదేరాయి. ప్రయోజనం శూన్యమైంది. బ్రాహ్మణులు అంత్య జాతి వారిని తాకినప్పుడు ముట్టు తగిలినదని నీటిలో మునిగి స్నానం చేసేవారు. ఈ మారని శక్తులకు వేమన వ్యతిరేకంగా ప్రతిఘటించాడు.

కులము చేతబట్టి గుంపించిన నేటికి
ఎందు ఉన్నచోట ప్రబలు విత్తు
ఏటి కులంబిక ఎక్కడి ద్విజుడచూ
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

ఇది వేమన కాలంలో చలరేగిన ప్రతిఘటనా భావమే. ఆనాడు బ్రాహ్మణులు కొందరు యజ్ఞం చేసి, యజ్ఞానికి బలిగా ఇచ్చిన పశువుల మాంసాన్ని కాల్చి తినేవారు. మరికొందరు బ్రహ్మం గురించి తెలుసుకోకుండా మేము బ్రహ్మ స్వరూపమని ధాంభికం చెప్పుకునేవారు. వేదాన్ని పరిహసించేవారు మరికొందరు సోమయాజులై మకర కుండలములు ధరించి శాలువాలు కప్పుకుని తిరిగేవారు. కొందరు శూద్రులను తూలనాడేవారు, ధనం కొరకు ఆశపడేవారు. సత్యాన్ని వదిలి జారులై తిరిగేవారు వుండేవారు.

వేమన నిజానికి బ్రాహ్మణులందరినీ తిట్టలేదు. ఆనాడు బ్రాహ్మణుల ప్రాబల్యం ఎక్కువగా వుంది. వారిలో దురాచారాలను లోనైన వారి సంఖ్య అధికంగా వుండేది. కాబట్టి దురాచారాలకు లోనైన వారిని వేమన ఖండించాడు. మంచివారికి మాన్యతనిచ్చాడు.

బ్రాహ్మణులకు సకల భాగ్యంబులీవచ్చు

United International Journal of Multidisciplinary Research (UIJMR)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
ISSN: 3048-6726 www.uijmr.in Impact Factor: 6.934 (SJIF) Vol-3,Issue-2 ;April, May & June),2026

గౌరవింపవచ్చు, కలయవచ్చు
జ్ఞాన మొసగి జనుల గడతీర్పునట్లయిన
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

దీని ద్వారా వేమన కాలంలో బ్రాహ్మణులు వుండేవారని తెలుస్తుంది. బ్రాహ్మణులు స్నానం చేసి భోజనం చేసేవారు. స్నానం చేశాక మడిబట్టకట్టుకునేవారు. సంధ్యా వందనం చేసేవారు. ఇలాంటి బాహ్యాచార బ్రాహ్మణులను చూసిన వేమన ప్రశ్నించాడు. స్నానం చేసి భోజనం చేసే బ్రాహ్మణుడు సంధ్యావందనాలను ఎందుకు చేయాలి. స్నానమైన తర్వాత ఆవాచ్య శబ్దాలనుఎందుకు పలకాలి. మరల మరల అనుమానంతో స్నానం ఎందుకు చేయాలి. బ్రాహ్మణుడు స్నానం చేసి మలినంతో నిండి వున్న నీటితో మడిచేసిన తుండుబట్టను కట్టుకొనుట ఎందుకు నిజంగా అతడు పరిశుద్ధుడై వుంటే తెలుసో తెలియకో చేసిన పాపాలను క్షమించమని ప్రార్థించు సంధ్యావందన ఎందుకు అంటే అంతరిక స్నానం లేని బ్రాహ్మణుడు బాహ్యాచారానికి లోనై సందేహంలో పడ్డాడని దీనర్థం.

బ్రాహ్మణులు పవిత్రమని పరిశుద్ధమని నమ్మిన మడి వీర శైవులు లెక్కలో మడి కాదు. అంటే అది పరిశుద్ధమైనది కాదు.తీర్థ స్నానం చేసిన వారు ఎక్కువగా నొసటపైన శ్రీ గంధాన్ని పూసుకున్న వారు బూడిద శరీరానికి పూసుకున్నవారు. జద్యం ధరించినవారు స్వర్గానికి చేరుతారని బ్రాహ్మణులు ఈ క్రియలను చేసేవారు.రోజూ నీటిలో మునిగి బ్రాహ్మణుడు స్వర్గానికి పోయేటట్లు అయితే ఆ బ్రాహ్మణుల్ని ఇలాగే నీటిలో మునిగిన కప్ప కూడా స్వర్గానికి పోవచ్చు కదా. శ్రీ గంధాన్ని ధరించిన వాడు నేరుగా స్వర్గానికి పోయేనట్లయితే శ్రీ గంధాన్ని రుద్దుకోవటానికి ఉపయోగించిన రాయి ఎందుకో స్వర్గానికి పోదు. బూడిద పూసుకున్నవాడు శ్రేష్ట స్వర్గాన్ని చేరినట్లయితే బూడిదలో పోర్లాడు గాడిద ఎందుకు స్వర్గానికి వెళ్లలేదు. ధరించిన వాడు స్వర్గానికి వెళ్ళినట్లయితే 108 దారాలతో కుట్టిన గంతను కప్పుకున్న బిక్షగాడు ఎందుకు స్వర్గానికి వెళ్లలేదు. అని బ్రాహ్మణులను నిలదీసి ప్రశ్నించాడు. కప్ప, గంధపురాయి, గాడిద, బిక్షగాడు మొదలైన దృష్టాంతాలు వడిసెల దెబ్బలలాగా స్ఫురిస్తాయి.

వేమన కాలాన తెలుగు సంఘంలో బ్రాహ్మణ జాతి అన్ని విధాలా ఉన్నత స్థితిలో వుంది. ముఖ్యంగా విద్య వైజ్ఞానిక రంగాలలో వారు గొప్ప స్థానం కలదు. పల్లెటూరు బడిపంతులు మొదలు ప్రధాన అమత్య పదవి వరకు వారు లేని చోటే లేదు. పండితులుగా, ఉపాధ్యాయులుగా, పురోహితులుగా వారు సంఘంలో గొప్ప స్థానాన్ని ఆక్రమించారు. ఆ కాలంలో కొందరు బ్రాహ్మణుల దురాచారాలు వర్ణాతీతం. వారు సాక్షాత్తు బ్రహ్మ ముఖం నుండి జారిపడినట్లు వ్యవహరిస్తూ ధర్మశాస్త్రాలను కంఠస్థం చేసి దుర్మార్గంతో తక్కిన జాతులను హీనంగా చూసేవారు వారు. వారు చేసే తప్పులన్నీ ఒప్పులు గానే చలామణి అయ్యేవి. వారు చెప్పిందే వేదం వారు చెప్పిందే ధర్మం వారి మాటలకు అడ్డు ఆపు లేదు. ఆనాటి ప్రజల్లో కూడా వారి పట్ల గొప్ప విశ్వాసం ఉండేది. పురాణాలు ధర్మశాస్త్రాలు వారి అఘాయిత్యాలకు అన్ని విధాలా తోడ్పడుతుండేవి.

వేమన కొంతమంది బ్రాహ్మణులు చేస్తున్న దురాచారాలను తీవ్రంగా నిరసించాడు. బ్రాహ్మణులే కాదు అటువంటి నైతిక పతనమునకు దారి తీసే సంఘవిద్రోహకరమైన పనులు చేసే ఏ జాతి వారైనా అతనికి శత్రువులే. వేమనకు ప్రత్యేకంగా ఏ కులంపై ద్వేషం లేదు. అతని ద్వేషమంతా విధానాలపై ఆనాటి సమాజంలో శైవ, వైష్ణవ మత గురువులు చేస్తున్న దుర్మార్గపు చేష్టలు వర్ణనాతీతం వీరు సంఘాన్ని శని దేవతల వలె నానా బాధలు పెట్టించారు. వీరు దుశ్చర్యలను వేమన తీవ్రంగా ఖండించాడు.

United International Journal of Multidisciplinary Research (UIJMR)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
ISSN: 3048-6726 www.uijmr.in Impact Factor: 6.934 (SJIF) Vol-3,Issue-2 ;April, May & June),2026

మూఢనమ్మకాలు

నాడు ప్రజలకు శకున శాస్త్రాలపై తమకు ఎక్కువగా నమ్మకం వుండేది. పాలపిట్ట శకనఫలం ఇస్తుందని నమ్మేవారు. బల్లి పలుకులు విని తమ పనులు విజయవంతమవుతాయని విశ్వసించేవారు. ఇంట్లో పలికి గుడ్లగూబ దూరితే అది అశుభమని ఆ ఇల్లునే వదిలిపెట్టి వెళ్లేవారు. ఆకులన్నీ తింటే కాయసిద్ధి కలుగునని నమ్మేవారు.మంచి ముహూర్తం చూసి పెళ్లిళ్లు చేసేవారు. ఈ విధంగా చూస్తే దంపతులు ఏ అవాంతరాలు లేకుండా జీవిస్తారని ప్రజలు నమ్మకం దురదృష్టవశాత్తు ఇప్పటికీ అధిక సంఖ్యకులు ఈ నమ్మకాలను కొనసాగిస్తున్నారు. ఇటువంటి శకుని శాస్త్రాలను నమ్మే వారిని వేమన ఇలా ప్రశ్నించాడు.

విప్రవరు ముహూర్త విభవము నమ్మచు
పెద్దలను గూర్చి పెండ్లి చేయు
నువిద ముండయౌ ముహూర్తము నిజమెట్లు
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

బ్రాహ్మణులు నిర్ణయించిన ముహూర్తానికి పెళ్లిచేసిన ఆ స్త్రీ వెధవరాలైతే ఆ ముహూర్తం ఏ విధంగా నిజమవుతుందని వేమన సూటిగా ప్రశ్నించాడు. శకునాలపై నమ్మకం అధికంగా వుండేది. సర్వసాధారణంగా ప్రజలు చేయబోయే పనులు గురించి ఆలోచించేటప్పుడు లేక కార్యసాధనకు బయలుదేరేటప్పుడు ఎవరైనా రెండు సార్లు తమ్మితే మంచిదని నమ్మేవారు. కొందరు శని, గురు, నక్షత్ర ఫలాలను జ్యోతిష్యాన్ని నమ్మేవారు. మునగ చెట్టు పొగ వెళ్ళితే వర్షం కురవదని నాటి జనుల నమ్మకం. దేవునికి పెట్టిన నైవేద్యం తింటే పిల్లలు లేని వారికి పిల్లలు పుడతారని నమ్మకం వుండేది. ఇటువంటి మూఢనమ్మకాలను వేమన తన వచనాల ద్వారా తీవ్రంగా ఖండించారు.

విగ్రహారాధన ఖండించుట

సమాజంలో పలువురు పెద్దలు విగ్రహారాధనను ఖండించారు. వేమన కూడా విగ్రహారాధనకు తీవ్రంగా ఖండించారు. విగ్రహారాధన ప్రజల మూఢనమ్మకాలకు సంబంధించిన విషయంగా మీరు గుర్తించారు. ప్రజలను చైతన్యవంతులను చేయడానికి వీరి విశేష కృషి చేశారు.

వేమన ఏకేస్వరోపాసకుడు మూఢభక్తి అజ్ఞానానికి చిహ్నమని ప్రజలకు చాటి చెప్పాడు. విగ్రహారాధనను తీవ్రంగా ఖండించాడు. ఆ దేవుడు గొప్ప ఈ దేవుడు తక్కువ అని దేవతలతో ఈ మతం శ్రేష్టం ఆ మతం హీనం అని మతాలతో హెచ్చుతగ్గులు భేదాలు ఏర్పరిచి వాదులాడుకొనుచున్న మూఢ జనులలో చైతన్యం తీసుకురావడానికి ప్రయత్నించాడు.

రాతి బొమ్మకెలా రంగైన వలువలు
గుళ్ళు గోపురములును కుంభములను
కూడూ గుడ్డ తాను కోరునా దేవుడా

United International Journal of Multidisciplinary Research (UIJMR)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
ISSN: 3048-6726 www.uijmr.in Impact Factor: 6.934 (SJIF) Vol-3,Issue-2 ;April, May & June),2026

విశ్వదాభిరామ వినరవేమ

రాతి బొమ్మకు అందమైన గుడ్డలు ఎందుకు గోపురాలు ఎందుకు పూర్ణ కుంభాలెందుకు ఇవన్నీ కావాలని దేవుడు అడిగాడా అతడు ఆవిధంగా కోరితే దేవుడు ఎట్ల అవుతాడు. ఇదంతా ఆత్మవంచనకే ఇటువంటివి మానుకోమని వేమన ప్రజలకు బోధించాడు.

దానధర్మాలు

ప్రజలలో దాతృత్వం వుండాలని వేమన సూచించాడు. ముఖ్యంగా ధనవంతులు దాతృత్వంతో నలుగురికి పంచి పెట్టాలన్నాడు. అయితే ధనవంతులలో ఎక్కువ మంది లోభితనం కలిగి వుంటారని వీరిలో మార్పు రావాలని ఆకాంక్షించాడు.

ధనము గూడ బెట్టి ధర్మంబు సేయక
తానుదినక లెస్స దాచుగాక
తేనెటీగ గూర్చి తెరువరి కియ్యదా
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

ధనాన్ని కూడ పెట్టి దానధర్మాలు చేయక తానూ తినకుండా ఇతరులకు పెట్టకుండా దానం చేసేవాడిని తేనె కూర్చిపెట్టి ఇతరులకు ఇచ్చేది తేనెటీగతో పోల్చాడు.ధనవంతులలో లోభులున్నారని అటువంటి లోభివారిని అడగడం వలన ఎలాంటి లాభం లేదని వేమన తెలిపాడు. లోభులను బండ గోవులతో గొడ్డుటావులతో పోల్చి తిట్టాడు. కఠిన బుద్ధుల వద్దనున్న ధనాన్ని కోరడం కొండకింద పసిడి కోరిన చందమే అని అన్నాడు. నూటికో కోటికో ఒకదాత వుంటే వారి లోభివారి ప్రభావంతో అతను కూడా బిగుసుకుపోతున్నాడని వేమన అభిప్రాయపడ్డాడు.

అన్నదానం

ఈ జగత్తులో అన్నదానానికి మించిన ఉత్తమ దానం మరొకటి లేదు. అన్నము అన్ని జీవులకు జీవనాధారం ఏ దానం వల్ల తృప్తి పడని వారు అన్నదానం వలన సంతృప్తి చెందుతారు. కనుక అన్ని దానాల కన్నా అన్నదానం శ్రేష్టమైనది. వేమన అన్నదానం ఆవశ్యకతను తెలియజేశారు.

అన్న మిడుటకన్న నదిక దానము లేదు
ఎన్ని చేయనేమి యెన్న బోరు
అన్నమెన్న జీవనాధార మవునయా

United International Journal of Multidisciplinary Research (UIJMR)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
ISSN: 3048-6726 www.uijmr.in Impact Factor: 6.934 (SJIF) Vol-3,Issue-2 ;April, May & June),2026

విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

అన్నదానానికి మించిన దానం లేదు. మిగతా ఎన్ని దానాలు చేసినా వాటిని పెద్దగా లెక్కించరు. అన్నం జీవనాధారమని వేమన అన్నదానం ప్రాధాన్యతను తెలియజేశాడు. అన్నదానానికి మించిన దానం లేదని వేమన అభిప్రాయపడ్డాడు. అన్నం కంటే మనకు మించింది ఈ ప్రపంచంలో మరొకటి లేదు అన్నమే సమస్త జీవులకు ప్రాణం వంటిదని అన్నదానం ప్రాధాన్యతను వివరించాడు.

విద్య

విద్యలేనివాడు వింత పశువు అని పెద్దలన్నారు. విద్య నేర్చకుంటే లోకంలో బతుకు సాగించడం దుర్భరమవుతుంది. మానవుని అభివృద్ధికి తొలి సోపానము విద్య. విద్య అంటే ఎచటనైనను రాణించవచ్చును. మనతో చివరిదాకా వచ్చేది మన జ్ఞానమే. విద్య వలన వినయ, విధేయత, సంస్కారం పెంపొందుతాయి. విద్య వలన ధనము, కీర్తి, ప్రతిష్టలు లభిస్తాయి. అన్నదమ్ములు గానీ, దొంగలు గానీ, రాజులు గానీ, ఇతరులు ఎవరు గానీ, దోచ లేనటువంటి గొప్ప సంపద విద్య.

చదువుకున్న సౌఖ్యంబులు లేవు
చదువు చదివినేని సరసు డగును
చదువు మర్మమేరికి చదవగ చూడుము
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

చదువు గొప్పతనం గూర్చి చెప్పిన వేమన మరో సందర్భంలో చదువుకున్న వాడికంటే చాకలివాడు మేలని అభిప్రాయపడ్డారు. విద్య నేర్చుకోవడం కంటే సద్గుణాలను పెంపొందించుకోవడం ముఖ్యం. పిల్లలకు మంచి చదువు ఏర్పాటు చేయడం ప్రతి తండ్రి ప్రాథమిక కర్తవ్యం. విద్యార్థులను సరైన మార్గంలో నడిపించడం ప్రతి గురువు కర్తవ్యం. విద్యయే తల్లిదండ్రి, బుద్ధియే సోదరుడు అధ్వానమున గాచువాడే తనవాడు, సుఖముగా తానున్నదే రాజ్యమ్ము ఎంతటి పేదవాడినైనా విద్యావంతుడైతే ఎక్కడో ఒక చోట ఇక్కడో అక్కడో కడకు కొండ అంచులనైనా నెట్టుకు రాగలడు.

ముగింపు

మనతో ఎప్పటికీ వుండే సంపద జ్ఞానమని అన్నదమ్ములు గానీ,దొంగలు గానీ, రాజులు గానీ,ఎవరూ కూడా దానిని వాదులాడి దోచుకోలేరని అంతటి గొప్ప సంపద విద్య అని దాని ప్రాముఖ్యత వివరించాడు.కేవలం పుస్తకాలను చదవడం చెరుకు ఆకులను నమలడం వంటిది. అయితే గ్రంథాల్లోని సారాన్ని గ్రహించడమే చెరుకులోని రసాన్ని పొందడం. మాట పొందికను నేర్చుకోవడం విద్యలో భాగమే. ఎప్పుడు ఎలా మాట్లాడాలో తెలుసుకోవడం చాలా ముఖ్యం. మాటలు స్నేహితులని కూరుస్తాయి. ఉల్లాసాన్ని కలిగిస్తాయి. మాటలు వెగకు పుట్టిస్తాయి. హత్యలను ప్రేరేపిస్తాయి. మాటలు సంపదను ప్రాభావాన్ని తెస్తాయి. అందువలన మాటే అసలైన రత్నం. అవసరం వచ్చినప్పుడే మాట్లాడు అనవసరమైన అంతవరకే మాట్లాడు. అవసరమైనంతవరకే మాట్లాడు. ఆహ్లాదకరంగా అర్థవంతంగా మాట్లాడు. క్రమశిక్షణ, త్రికరణశుద్ధి, వాక్ శూచి నిశ్శబ్దమైన ఆర్భాటం లేని ఆచరణ చెప్పే సూక్తులను స్పష్టంగా పాటించడం ఇవి నిజంగా చదువు సంస్కారం ఉన్న వారి నుండి ఆశించే లక్షణాలు అని వేమన అభిప్రాయపడ్డాడు.

United International Journal of Multidisciplinary Research (UIJMR)
An International Peer-Reviewed and Refereed Multidisciplinary Journal
ISSN: 3048-6726 www.uijmr.in Impact Factor: 6.934 (SJIF) Vol-3,Issue-2 ;April, May & June),2026

విద్య నేర్చుకున్న తర్వాత ఏదో ఒక వృత్తిని చేపట్టి తనకాళ్లపై తాను నిలబడాలి. నిరర్థకంగా వుండకూడదు. కష్టించే వారిని అదృష్టం వరిస్తుంది. సోమరులూ, నిస్వార్థపరులూ వున్న కాస్త ధనాన్ని పోగొట్టుకుంటారు. కనుక ప్రతివారు కష్టపడి పనిచేయాలి. నిజాయితీగా సమర్థవంతంగా పనిచేయాలి. మంచి ప్రతిభ నైపుణ్యం కలిసినప్పుడే సమర్థత వస్తుందని వేమన తెలియజేశాడు. ఈ విధంగా వేమన ఆటవెలది పద్యాల ద్వారా సంఘాన్ని సంస్కరించడానికి విశేషంగా కృషి చేశాడు.

ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1.నాగయ్య, జి. (1983), తెలుగు సాహిత్య సమీక్ష, నవ్య పరిశోధక ప్రచురణ, తిరుపతి.
2.ద్వానా శాస్త్రి, (2007), తెలుగు సాహిత్య చరిత్ర, ప్రగతి పబ్లిషర్స్, హైదరాబాదు.
3.శ్రీ రామమూర్తి, కొర్లపాటి, (1996)), తెలుగు సాహిత్య చరిత్ర, విశాలాంధ్ర పబ్లిషర్స్, హైదరాబాదు.
4.ఆరుద్ర, (2005), సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం, తెలుగు అకాడమి, హైదరాబాదు.
5.విజయభారతి బి. (1980), తెలుగు సాహిత్య కోశము, తెలుగు అకాడమి, హైదరాబాదు.